

Katona Magda Nasrin

Az Al-Káida első csatája

Az 1989-es dzsalálábádi csata tanulságai Afganisztánban a nemzetközi erők 2014-es kivonulását követő időszakra nézve¹

1989 tavaszán Dzsálálábád ostroma volt az Al-Káida első nyílt támadása egy szekuláris állam ellen. Ha a dzsalálábádi csata tanulságait időben levonják, szeptember 11-e minden bizonnyal elkerülhető lett volna. 1989 tavaszán az afgán fegyveres erőket a különböző rezsimen átvélő kontinuitás, ötven év tapasztalata jellemezte. Világnézeti különbségektől függetlenül mindnyájan a szekuláris értékek elkötelezett hívei voltak erős patriotizmussal. Ez a kontinuitás most hiányzik, mivel a folyamatosság 1992-ben megszakadt. 2001. szeptember 11-ét követően a semmiből szervezték újra az afgán fegyveres erőket. Ami a 2014 után várható helyzetet illeti, a regionális dinamikák felgyorsulása miatt helyettesítő háború megvívása sem kizárt annak ellenére, hogy az afgán ellenállás jelenleg nem rendelkezik az ehhez szükséges katonai képességekkel, de ők élvezik a lakosság támogatását, ezért, míg korábban a milíciák harcoltak, ma már a polgárháború sem kizárt.

1989 tavaszán Dzsálálábád ostroma volt az akkori afgán ellenállók első próbálkozása, hogy a február 15-én befejeződött szovjet csapatkivonulást követően magukhoz ragadják a hatalmat. A konvencionális hadviselés klasszikus módszereivel támadást intéztek a pakisztáni határ közelében fekvő keleti nagyváros ellen. A támadást és ellen-támadást – a tulajdonképpeni csatát – több hónapos állóháború követte.

Dzsálálábádnál a mudzsáhidok megsemmisítő vereséget szenvedtek több mint tízezer halottal és messzemenő politikai következményekkel, amelyek napjainkra nézve is igen tanulságosak. Ez a csatájuk több áldozattal járt, mint a szovjetek ellen vívott háborújuk alatt elszenvedett összes veszteségük. Ennek okait, a dzsalálábádi csata körülményeit még nem elemezték kellő alapaossággal.

A dzsalálábádi csata a második világháborút követően globális viszonylatban a legjelentősebb csaták egyike volt. A második világháború utáni időszakban világviszonylatban az egyik legjelentősebb titkosszolgálati hadművelet volt.

¹ A Magyar Hadtudományi Társaság 2013. évi pályázatán III. helyezést elért pályamű.

Ez volt az Al-Káida első nyílt támadása egy szekuláris állam ellen. Ha a dzsalálábádi csata tanulságait időben levonták volna, szeptember 11-e minden bizonnyal elkerülhető lett volna.

* * *

Az afganisztáni nemzetközi katonai szerepvállalás a végéhez közeledik. A nemzetközi erők 2014-re teljes mértékben átadják az ország biztonságának felelősségét az afgán erőknek. Viták tárgyát képezi, nem korai-e ez a lépés; vajon az afgán fegyveres erők mennyire lesznek képesek ellenállást tanúsítani a felkelőkkel szemben? A dzsalálábádi csata tanulságul szolgál arra, hogy mi történik, ha helyi gerillák széles frontban konfrontálódnak a kormányerőkkel.

A derűlátóbb elemzők azt állítják, hogy az afgán biztonsági erők rendelkeznek megfelelő képességekkel ahhoz, hogy stabilizálják az országot és elejét vegyék a tálibok ismételt hatalomra kerülésének.² A borúlátóbbak szerint nem képesek megakadályozni, hogy ha a nemzetközi erők elhagyják Afganisztánt, a közép-ázsiai ország ismét a káoszba és polgárháborúba süllyedjen.³

Hírszerzési műveleti és katonai szempontból az *intiqál* processzus tartósságát illetően, valamint a külföldi segítséggel beiktatott afgán rezsim és vívmányai túlélési esélyeinek tekintetében egyaránt Dzsálálábád ostromának eseményei és következményei szolgálnak a legtöbb tanulsággal. De tanulságos lehet abból a szempontból is, hogy a nemzetközi erők afganisztáni csapatkivonásának befejezését követően hogyan alakul az ország sorsa és hogyan rendeződnek át a régió dinamikái, hogyan igyekeznek érvényesíteni befolyásukat a térség államai és a többpólusúvá váló nemzetközi színtér szereplői.

Napjainkban – akárcsak 1989-ben – gerilla hadviselők állnak szemben reguláris fegyveres erőkkel, ezért a dzsalálábádi tapasztalatok hozzájárulnak a gerilla-hadviselés természetének jobb megismeréséhez és megértéséhez, az ellene folytatott küzdelem hatékonyságához. Noha gerillaerők álltak szemben reguláris fegyveres erőkkel, Dzsálálábád ostroma konvencionális háború során alkalmazott hagyományos ostrom volt, mivel az erők szimmetriája jellemezte. Ez a csata tanulságul szolgál a hadviselés jelen kihívásainak elemzése során a háborúval kapcsolatos ismereteink elmélyítésében is.

Dzsálálábád ostromának szerény irodalmát többnyire másodkézi, nyugati források (Yousef-Adkin, Barnett Rubin, Dorronsoro, Stenensen) alkotják. Szaíd Qudúz vezérőrnagy, aki Dzsálálábádban frontparancsnok helyettes volt, *Kabuli csaták* című könyvében a Kabult Pesávarral összekötő országút stratégiai jelentőségéről írt ugyan, valamint azokról az okokról, amelyek Ahmed Sah Maszúdót távol tartották az ebben a csatában való részvételtől, ám a kérdés afgán szerzők általi megírása, illetve az afgán források publikálása még várat magára. Nabi Azimi, 1989 májusától a

2 Cordesman, Anthony H., "Afghanistan from 2012-2014. Is A Successful Transition Possible?", Centre for Strategic And International Studies (CSIS), 1, 19 June 2012.

3 AITKINS, Matthieu, "State of the Taliban and the Future of Afghanistan", Secret/Re. ISAF, 9 March 2013 www.gq.com/news-politics/big/nato-report-state-of-taliban-afghanistan.

második frontparancsnok 2013 decemberében Kabulban napvilágot látott visszaemlékezései igen szubjektíven ábrázolják a történeteket.⁴ A dzsalálábádi csata résztvevőinek visszaemlékezéseit első ízben e sorok szerzője használta fel.

A DZSALÁLÁBÁDI CSATA

A titkosszolgálati hadviselés

A szovjet csapatkivonást követően az amerikai hírszerzés azzal számolt, hogy a Nadzsibullah-rezsim néhány hónapon belül összeomlik. Ezért a Nemzetbiztonsági Tanács 1989. február 9-én tartott zárt ülésén id. Bush elnöknek az afgán mudzsáhidok további támogatását javasolta.⁵ 1989 tavaszáig a baloldali rezsim nem mutatta az összeomlás jeleit, ám a mudzsáhidok demoralizálódtak.

A kabuli rezsim jelentős erkölcsi és anyagi tartalékokkal rendelkezett. Noha a szovjet pénzügyi támogatás megszűnt,⁶ csapatai kivonását követően a Szovjetunió gazdasági és katonai téren ellátta a közép-ázsiai országot. Nagy tömegű, korszerű haditechnikát, évekre elegendő üzemanyagot és élelmiszert hagytak az országban, aminek köszönhetően az afgán fegyveres erők meglehetősen jól felszereltnek és ütközésre képesnek számítottak.

1989. január 1-jétől azonban a szovjetek a fegyverek folyósítását is leállították. Ebben az időszakban a Nadzsibullah-kormány reguláris fegyveres erőinek létszáma – a kooptált etnikai milíciák és a törzsi haderő (arbakai) nélkül is – mintegy 250–260 ezer főt tett ki.⁷ Fontos körülmény, hogy az afgán fegyveres erők ütközésebbek voltak, mint a környező országok (elsősorban Pakisztán és Irán) fegyveres erői, különösen a légiere tekintetében.

Az 1989. február 15-én befejeződött szovjet csapatkivonás nem vezetett a kormányerők tömeges dezertálásához és széttűléséhez. Ellenkezőleg, a tény, hogy a szovjet csapatok nélkül is meg tudnak állni a saját lábukon, növelte harci moráljukat, önbizalmukat, és az emberek beléjük vetett bizalmát is, mert már nem lehetett őket külföldi bábkormányoknak vagy bábhadsergeknek tekinteni. A szovjet csapatkivonást követően az Egyesült Államok és Pakisztán nem szüntette meg, sőt intenzifikálta a mudzsáhidoknak nyújtott katonai támogatást. A katonai egyensúly ennek következtében kialakult

4 Az első frontparancsnok Ászif Delávar volt, Azimít csak májusban vezényelték Dzsálálábádba. Barakzaí tábornok, a 11. dandár, Záhír Szólamal a 9. dandár parancsnoka, Hásim Qáher dandártábornok, a front törzsfőnöke, Omar Muallim vezérőrnagy állambiztonsági parancsnok érdemeit emelnék ki. Hásim Qáher és Omar Muallim még az élők sorában van, előbbi Németországban, utóbbi Dániában él. Nabí Azimí játszott 1992-ben Kabult a mudzsáhidok kezére, felelős a főváros lerombolásáért, százvezrek haláláért. Hollandiából a felelősségre vonás elől elmenekült, jelenleg Taskentben él. Nabí Azimí: Khatirát-e Dzsang-e Dzsálálábád (Visszaemlékezések a dzsalálábádi csatáról, dari nyelven) Kabul, 1392 (2013).

5 PHILLIPS, Jones, "Winning the Endgame in Afghanistan", Heritage Foundation, May 18, 1992, www.greenleft.org.au/nede/23708

6 Ez a támogatás meg sem közelítette az egyes forrásokban évi 3–6 milliárd dollár körül becsült összeget.

7 A hadsereg létszáma 150 ezer fő, a rendőrség 70–80 ezer fős, az állambiztonsági erők 50–60 ezer fősek voltak, és tízezer főt tett ki a köztársasági elnöki gárda. A törzsi határőrséggel és az etnikai milíciákkal az afgán fegyveres erők létszáma elérte a félmilliót. Utóbbiak is fegyveres erőnek számítottak, nehéz-fegyverzettel rendelkeztek.

hiányát a Nadzsibullah-kormány szövevényes törzsi és etnikai politikával törekedett kompenzálni. Továbbá megpróbáltak megállapodni a helyi ellenálló parancsnokokkal vagy kihasználni ellentéteiket.

Ennek a politikának a hatékonyságát bizonyítja, hogy a dzsalálábádi ostrom idején sem a főváros, sem más nagyváros ellen nem voltak támadások. A pakisztáni titkosszolgálatnak egyik helyi ellenálló parancsnokot sem sikerült rávennie, hogy indítson támadást és vonja el a kormányerők figyelmét Dzsálálábadról, ossza meg erőiket. Ellenben a kormány képes volt semlegesíteni a helyi parancsnokokat és megállapodott velük, hogy nem intéznek támadást a kormányerők ellen. Ez jól működött. Már a város ostromát megelőzően három hónapon át nem indult sehol támadás, és a dzsalálábádi csata ideje alatt, 1988 második felével ellentétben, egyetlen rakéta sem hullt a fővárosra. Az Egyesült Államok kormánya azért is ragaszkodott a katonai győzelemhez, mert irritálta, hogy ellenállók tömegei megtalálták a kormánnyal a modus vivendit. Ekkorra mintegy ötvenötezen letették a fegyvert vagy átálltak, és további ötvenezerrel folytak tárgyalások. Dzsálálábad ostroma ennek megakadályozását is célozta.

Bár a törzsi határőrséget 1988-ban feloszlatták, a rezsím másik, ekkor még meglévő katonai erősségét a kormánypárti milíciák jelentették. A legerősebb közülük Dosztum 40 000 fős, etnikai alapon szerveződő dzsauzdzsáni üzbég milíciája volt, amely hivatalosan az 53. gyalogos hadosztály elnevezést viselte. Ezek a milíciák közvetlenül az elnök parancsnoksága alá tartoztak, és a rezsím stratégiai tartalékát képezték.⁸

1989-ben a kabuli kormány reguláris fegyveres erői és a kormánypárti milíciák 1568 tankkal, (T-52-es és T-55), megközelítőleg 2000 BMP-1, BRMD és 828 BTR típusú páncélozott járművel, 1600 darab öttonnás teherautóval, 4880 tüzérségi eszközzel, 220 harci géppel, MIG-21, MIG-23, és MIG-27-es vadászgépekkel, és SU-17, SU-20 és SU-22-es bombázókkal rendelkeztek. Továbbá hatvan darab AN-24, AN-32 és AN-12-es szállítógépből és mintegy 170 harci helikopterből állt az összesen 450 légi járművet tartalmazó légierő, 500 darab Scud-B közepes hatótávolságú, és több Luna rakéta állt rendelkezésükre. A csapatkivonást követően még tartózkodtak az országban szovjet katonai tanácsadók.⁹ A rezsím legfontosabb tartalékát szakmailag motívált, ideológiailag elkötelezett támogatói alkották.

Benazir Bhutto miniszterelnök és a pakisztáni amerikai nagykövet, Robert B. Oakley – megakadályozandó a mudzsahid szervezetek további dezintegrációját – úgy határoztak, hogy a Kabul és Pesávar között fekvő keleti nagyváros, Dzsálálábad elfoglalásával felgyorsítják a rezsím erodálódását.

Az amerikaiak a szovjet csapatkivonást követően nem változtattak politikájukon. Még mindig hittek a konvencionális katonai győzelem kieszközölhetőségében. Nem törekedtek olyan konszenzusra, mint a szovjetek, és nem változtattak stratégiájukon. Úgy vélték, ha Dzsálálábad elesik, Kabul érett gyümölcsként hullik az ölükbe.

8 MARSHALL, Alex, (2006): *Phased Withdrawal, Conflict Resolution and State Reconstruction*, Conflict Research Studies Centre, 3. o.

<http://www.defac.ac.uk/colleges/csrc/document-listings/ca/06%2829%29AM.pdf>

9 Uo. 1. o.

A város ostromáról történt döntésbe nem vonták be az afgán mudzsáhid szervezeteket és parancsnokokat,¹⁰ akik közül a legtekintélyesebbek esélytelennek tartották a város ostromát, így ellenezték azt. Az amerikaiak és a pakisztániak egyaránt konvencionális győzelmet akartak. A város elfoglalásához mindkét félnek személyes érdekei fűződtek. Az amerikaiak meg akarták adni a kegyelemadókat a haldokló szovjet birodalomnak, megalázva őket azzal, hogy megdöntik afgán szövetségeseik hatalmát.

A pakisztániakat gyakorlatiasabb szempontok vezérelték: a genfi megállapodás csatolmányai záradékának megfelelően¹¹ a déli országrészt elszakítandó, Gulbuddin Hekmatjár vezetésével és Szajjáf külügyministerségével olyan mudzsáhid kormányt akartak felállítani, amely az ő érdekeiket szolgálja. Az 1988 decemberében a Pakisztán által támogatott pesávári hét szervezet képviselőiből alakult Afgán Ideiglenes Kormány ideiglenes fővárosnak Dzsálálábádot szánták.¹² A szervezés javát most is a pakisztáni titkosszolgálatra, az ISI-ra bízta. Igen aktív volt a szaúdi titkosszolgálat is. Szaúdi részről a műveletet Taríq Bin Feiszál herceg, titkosszolgálati miniszter személyesen felügyelte.

A tényleges ostromot kiterjedt titkosszolgálati műveletek, operatív hadviselés előzte meg dezinformációs, infiltrációs műveletekkel és kivásárlásokkal. A széleskörű propagandaháború középpontjában az a híresztelés állt, hogy Nadzsibullah elnök megegyezett a mudzsáhidokkal, hogy a kezükre játssza Dzsálálábádot. Ezeknek a machinációknak az átmeneti sikeréhez nagyban hozzájárultak az akkori személyi adottságok. Az operatív hadviselés és aszimmetrikus műveletek során a kormányerők súlyosabb veszteségeket szenvedtek, mint a konvencionális módszerekkel megvívott csatában.

A város ostromának első szakasza a március 5-ei támadásból, valamint a kormányerők március 8-ai ellentámadásából állt. Külön említést érdemel a Kabul–Torkham főút védelme, amely Kabult a pakisztáni határral, majd a Khaibar-hágón áthaladva Pesávarral köti össze.

A második szakasz áprilistól július közepéig tartott és állóháborúból állt, utóvéd harcokkal. Júniusra megtisztították a repülőteret. Július 7-én már csak Bin Laden arabjai próbálkoztak újra.

A város védelme

Nadzsibullah elnök már 1988 novemberében hat fős védelmi tanácsot nevezett ki, amelynek feladata volt gondoskodni a szomszédos Laghman tartomány védelméről. Ez annyira jól sikerült, hogy Laghman nemcsak a dzsalálábádi csata idején, hanem

10 REBELS WITHOUT A CASE, www.pbs.org-newshour-bb-asia-july-dec89/afghanistan_08_29.html

11 A genfi megállapodás az afgán és a pakisztáni kormány között a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok kormányainak garanciájával kötött. A mudzsáhidok sérelmezték, hogy őket nem tekintették tárgyaló félnek és nem vonták be a tárgyalásokba. Később a Nadzsibullah-rezsim egyes területek feletti ellenőrzés átengedéséről bilaterális egyezményeket kötött egyes fegyveres felkelő csoportokkal. Így került sor Kunar és Paktika átadására.

12 KAPLAN, Robert D. (2001), *Soldiers of God: With Islamic Warriors in Afghanistan and Pakistan*, Vintage Departures, 178. o.

egészen a Nadzsíbullah rezsim bukásáig a kormányerők kezén maradt. A mudzsáhidok a tartomány székhelyét, Mahtarlamot később sem tudták bevenni. Mivel a Laghmannal határos Dara-i Núr járás és a Dzsálálábádtól északra fekvő Kama járás a mudzsáhidok kezén volt, ha Laghmanban megvetették volna a lábukat, északról is támadni tudtak volna.

A támadás – tekintettel az azt megelőző titkosszolgálati és propaganda-hadviselésre – nem érte váratlanul az ostromlottakat, ki tudták építeni állásaikat és erőket tudtak koncentrálni a város védelmére. Nangarhár védői közvetlenül Nadzsíbullah elnöknek jelentettek.

A város védelmi stratégiája az országút Kabul-Dzsálálábád szakaszának védelmére, valamint a Nangarhár tartománnyal északon szomszédos Laghman tartomány biztosítására összpontosult. Az országút Szaróbi-Darunta közti szakaszát a Kunarból átvezérelt 9. dandár védte, amely a várostól nyugatra, Darunta térségében, az egyetemi campus szélén építette ki állásait. A Kabul–Szaróbi közti szakasz védelmét a 60. dandár látta el. Az operatív csoportok Szaróbinál állomásoztak. A központi hadtest 4. hadosztályának csapatait szintén az országút védelmére rendelték. A köztársasági elnöki gárda egységei Rahmatullah Raúfi dandártábornok irányítása alatt álltak. A határőrség sorait rendezték. Az ugyancsak a város védelmére rendelt, a kormányerőkhöz átállt dzsauzdzsáni üzveg milícia 500 fős egysége Raszúl 'Bíkhuda' tábornok vezérlete alatt állt.

A várost a 11. nangarhári dandár védte, amelynek laktanyái a várostól keletre, Szorkh Divál és Szamarkhél falvak között helyezkedtek el. Az 1. központi hadtest 15. és 22. dandárjainak egységeit szintén Nangarhárba irányították, akik Pul-i Szaracsa, Khos Gombad és Szormikhane térségében állomásoztak. A repülőteret a hadsereg operatív védelmi csoportjai biztosították. A rendőri erők bázisa Szorkh Rud térségében volt, az állambiztonság egységei Szorkh Rud és Kam Qatraghai között helyezkedtek el. A 11. dandár felelősségi területe a Qatraghai–Kama közti terület védelme volt. Szorkh Diválnál állomásoztak a Köztársasági Elnöki Gárda egységei. A városban a raktárak, a tartalékosok és a mozgósított civilek voltak találhatóak. Dzsálálábád védelmében igen nagy szerepe volt a polgári lakosságnak, akiknek támogatását a kormányerők meg tudták nyerni.

A város mintegy húsz kilométeres körzetében védelmi gyűrűt hoztak létre.

Légvédelmi egységek is állomásoztak a térségben, több Sakr–20 (BM–21), BM–14-es szovjet rakéta rendszerük, Oregon rendszerük és a már említett Luna kilövő állásuk is volt. A Lunákat a támadáskor visszavonták a repülőtérről a főváros irányába, Szaróbi, illetve a főváros keleti, Pul-i Csarkhí külvárosának térségébe.

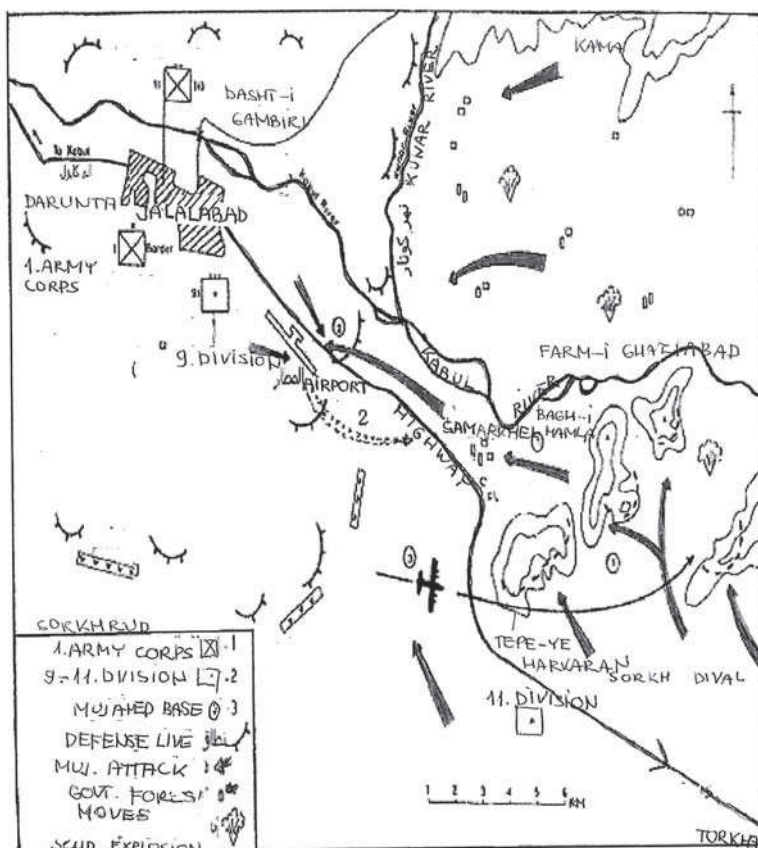
Az első támadás

Az ostromot az ISI főigazgatója, Hamid Gul vezérőrnagy tervezte meg, a március 5-én indított támadást pedig a mudzsáhidokból álló, magukat Afgán Ideiglenes Kormányának nevező szövetség két vezető személyisége, Hekmatjár és Abdul Raszúl Szajjáf hajtotta végre. A támadók 10 000 fős hadereje főként a Hekmatjár vezette *Hezb-i Iszlámi*, a Szajjáf vezette *Ittihád-i Iszlámi* embereiből, valamint a már említett arab zsoldosokból tevődött össze, és mint említettük, a *Pesávári Heteknek* nevezett

többi tanzím harcosai mellett a pakisztáni hadsereg egységei, az ISI instruktorai és a Frontier Corps alakulatai is részt vettek az ostromban.

Masz'úd erői – akárcsak anyaszervezetük, a *Dzsami'át-i Iszlámi* – már évek óta egyezményes partnerei voltak a szovjet titkosszolgálatoknak. A szovjetek nem akarták, hogy Dzsalálábád elessen, ezért eltanácsolták a támadásban való részvételtől. Masz'údot Hekmatjárral a pakisztáni segélyek feletti évtizedes vetélkedése és személyes ellentéte, valamint meglehetősen jó stratégiai érzéke is arra készítette, hogy távol maradjon.

1. ábra. Az 1989. március 5-i támadás¹³

(Forrás: Musztafa Hamid, arab harcos térképe

www.allthingscct.wordpress.com/2009/10/mustafa-hamid-jalalabad_1_1ping?w=594)

13 Az arab eredetiben hadosztály szerepelt, ezért került division az angol nyelvű változatba. A 9. és a 11. dandárról van szó. Fordítás: Kunar folyó, Kabul folyó, repülőtér, Ghaziábád farm, 1. hadtest, 9. dandár, 11. dandár, mudzsáhid bázis, védelmi vonal, mudzsáhid támadás, a kormányerők mozgása, Scud rakéta becsapódás.

Masz'úd erői nem jöttek ki a Pandzsír völgyéből és a térségben tevékenykedő Keleti Tanács (Súra) dzsamí'ati parancsnokai szabadon hagyták a Kabul–Dzsalálábád utat. Sőt, egyes parancsnokaik – mint Abdul Haq, a Keleti Súra dzsamí'ati parancsnoka – katonai és politikai tekintetben egyaránt elleneztek a támadást.

A támadást március 5-én keleti irányból a Kabul folyó mentén és az országút mentén indították és hármass hullámban hajtották végre. A támadás Torkham irányából a Ghaziábád farm érintésével a Szpínghar hegység három nyugati csúcsának elfoglalásával indult. Ezzel azonos időben déli irányból a repülőteret támadták. A Kabul folyótól északi irányban, a Dast-i Gambíri síkon is offenzívát nyitottak.

Az offenzíva előőrseit Bin Laden arabjai alkották, akik az utolsó csepp vérig harcoltak. Személyesen a hírhedt terrorvezér vezette őket. Őket követték az afgán mudzsáhidok és a pakisztáni határőrség, a Frontier Corps egységei a pakisztáni hadsereg erős tüzérségi támogatásával. Előbbit Rahím Wardak – jelenleg a Karzaí kormány védelmi minisztere –, utóbbit személyesen Hamid Gul vezérőrnagy vezette. Számukat különböző források hét és tizenötezer közé becslik.¹⁴ Mások szerint tizenháromezer afgán, 2700 pakisztáni és 1300 arab vett részt az ostromban.¹⁵ Intenzív tüzérségi támogatást kaptak a pakisztáni hadsereg reguláris alakulataitól. Később egy elszákmányolt B–21-es rakéta kilövő állásból tüzeltek. Percenként rakéták százai zúdultak a repülőterre és a városra.

Az első célpont a várostól húsz kilométerre délkeletre fekvő Szorkh Divál bázis volt, ahol rátámadtak a 11. dandárra. Barakzaí tábornok a golyózáporban vesztette életét. Birtokba vették laktanyáikat, a katonák megadták magukat. Egy hétig az ellenállók kezén volt a bázis, amit kifosztottak. Az elfoglalt bázison a támadók négy tankot (két T–52-est és egy T–55-öst) valamint egy BM–21-es rakétát zsákmányoltak. Ezek közül kettőt átvittek a határ túloldalára, a másik kettőt az ellentámadás során, három nap múlva kilőtték a kormányerők.

A támadás második napján elfoglalták Szamarkhél falut és a repülőter egy részét, ahonnan a kormányerők visszavonultak. Három kilométerre közelítették meg a várost. A magukat megadó kormánykatonákat Hekmatjár és Szajjáf emberei legyilkolták. A kormánypárti fegyveresek hamar rájöttek arra, hogy nincs értelme kapitulálni, ezáltal még keményebben harcoltak. A rendőrség védelmi vonalánál megszakadt az összeköttetés. Mivel a rendőri erőket tartották a védelem leggyengébb pontjának a támadók, el akarták vonni a kormányerők figyelmét és a rendőrök mögött akartak eljutni nyugati irányban Daruntáig. Darunta és Dast-i Gambíri között akarták összezárni a támadó gyűrűt.

A pakisztániak a Ghaziábád farmon rendezték be parancsnokságukat. Bagh-i Mamlánál gyülekeztek a mudzsáhidok. Az egyiptomiak faluja, Markaz-i Szuraqa Torkham térségében Bin Ladenék bázisául szolgált.

14 DORRONSORO, Gilles, *Revolution Unending: Afghanistan from 1979 to the Present*, (2005), London: Hurst, 228. o., STENSEN, 2. o.

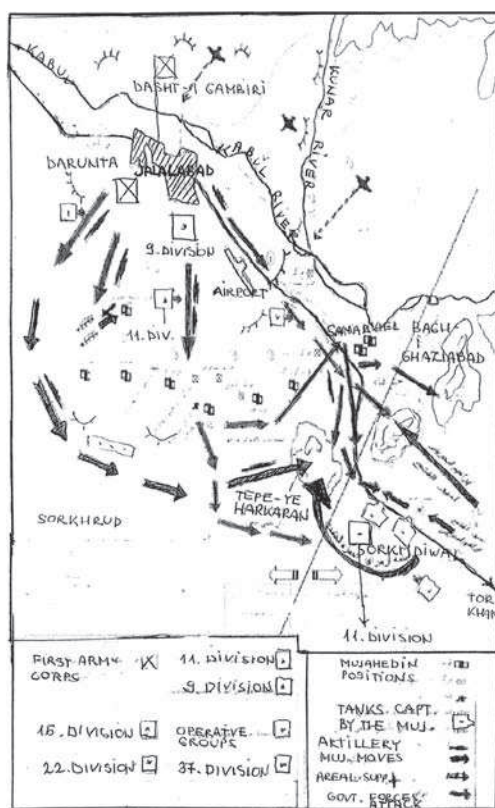
15 Omar Muallim vezérőrnagy, az állambiztonsági erők parancsnoka közlése a szerzőnek. Dánia, 2013. június

A harmadik napon Raszúl üzbegek milíciája a Qiba hegység két magaslatát visszafoglalta. A déli csúcs az ostrom végéig a felkelők kezén maradt. Szorkh Divál visszafoglalásában a köztársasági elnöki gárda egységei jeleskedtek.

Az ellentámadás

A kormányerők március 8-ától ellentámadásba lendültek. A város védői segítségére sietett csapatok, valamint a 11. dandár egységei körülzárták a támadókat, akik visszavonultak a repülőtértől.

2. ábra. A kormányerők március 8-án kibontakozott ellentámadása¹⁶
 (Fordítás: Kabul folyó; Kunar folyó; repülőtér; 1. hadtest 16. és 22. dandárja; 37. hadosztály operatív csoportok; 9. dandár; 11. dandár; repülőtér; mudzsáhid állások; a mudzsahedek által zsákmányolt tankok; tüzérség; mudzsáhid mozgás; légi támogatás; a kormányerők támadása.)

(Forrás: Musztafa Hamid, arab harcos térképe
www.allthingsst.worldpress.com/2009/10/mustafa-hamid-jalalabad_1_1ping?w=594)

16 Az 1. hadtest 16. és 22. dandárjáról, és 37. hadosztályok egységeiről, valamint a 9. és 11. dandárról van szó. Az arab térkép szó szerint lett angolra fordítva.

A kormányerők tüzereje igen hatékony volt, Luna, BM-21-es BM-14-es, és Pecsura rakétáik voltak. A Luna-állás eredetileg Hadda körzetében állomásozott afgán személyzettel, ezt visszavonták nyugatra Szaróbi térségébe, onnan tüzeltek vele. DS, DMS és MS ütegekkel is rendelkeztek. Mindezek felhasználásával nagy károkat okoztak nekik.

Csak a csapatkivonás utolsó fázisában, 1988 novemberében kapott Scud rakétákat az afgán kormány. Kabul körzetében, délen Darul Aman mögött három Scud zászlóalj állomásozott. Minden egyes zászlóalj három silóval, három tüzelőállással rendelkezett, amelyek egyszerre egy-egy rakétával, egy-egy mobil meteorológiai egységgel, üzemanyag tankerrel, előre helyezhető töltő szivattyúval és számos vezérlőkocsival voltak ellátva. A csata idején már többnyire afgán személyzetük volt. Mintegy négyszáz rakétát lőttek ki a dzsalálábádi védők támogatására. A második világháború óta itt vetettek be először ballisztikus rakétákat. Viszonylagos pontatlanságuk ellenére nem tudtak a mudzsáhidok semmit tenni e csapások kivédésére, azoknak megsemmisítő hatása volt a támadók harci moráljára. Az ő svájci Oerliken légvédelmi géppuskáik semmit sem számítottak ezek ellen.

A kormányerők intenzív légi támogatással rendelkeztek. Az afgán légierő MIG-21-es ME és MX vadász és bombázó gépeket, SU-7 és SU-22 bombázókat, valamint MI-8-as és MI-17-es harci helikoptereket vetett be, amelyek a mazári, bagrami és a kabuli légi bázisokról szálltak fel. AN-12 szállítógépeket is átalakítottak bombázóvá. Az afgán légierő gépei napi száz-százhusz bevetésben bombázták, harci helikopterei lőtték a mudzsáhidok állásait, jelentős veszteséget okozva nekik. Intenzíven alkalmaztak fürtös bombákat, támadó gépekké átalakított MI-12-es helikopterekkel több bevetést is végrehajtván az ostromló erők ellen. A harci gépek nagy magasságból, a támadó helikopterek ellenben alacsonyan, szinte a fák felett, mudzsáhidok által kilőtt Stinger-rakéták hatótávolságán kívül bombázták – kazettás (fürtös) bombákkal is – Hekmatjár és Szajjáf erőit.

3. ábra. Mudzsáhidok zsákmányolt tankon

(Forrás: www.larrycprice.com/wp-content/uploads/Price_Afghanistan_03.jpg)

A mudzsáhidok a rendőri erők gyűrűjén kitörve Szorkh Rud térségébe hátráltak Szorkh Divál térségéből, ahol a 6-án zsákmányolt tankjaik voltak. Ott bevették magukat a Tapa-i Harkár magaslatra, ahonnan csak július végén sikerült őket kifüstölni. Két tankot kilóttak a kormányerők, a másik kettőt a mudzsáhidok Pakisztánba vitték.

Március 11-én Bin Laden arabjai és a pakisztáni reguláris erők Ghaziábád térségében gyülekeztek. A szétzüllött afgán mudzsáhidok már nem csatlakoztak hozzájuk, így a kormányerőknek még új támadás indítása előtt sikerült feloszlattatniuk őket.

Az országút védelme

A stratégiai jelentőségű Kabul–Pesávar országút a városon vezet keresztül. A Kabul folyó a várostól északra folyik. Nyugaton megduzzasztja a Darunta víztározó, de a városnál már méltóságteljesen hömpölygő széles folyam. Az országutat északi irányban út köti össze a Behszúd híddal, amely átível a Kabul folyón, és a Gambíri síkra vezet.

A csata tulajdonképpen az országút védelmére koncentrált. Ehhez képest a város védelme másodlagos feladatnak bizonyult. Masz'úd szervezete, a Súra-i Nizár erői a Szalang alagutat nyitva hagyták, egy-két látszat támadáson kívül nem támadtak, mert az oroszok nem engedték Masz'údnak, akit a markukban tartottak.

Stenensen arról ír, hogy egyik forrás szerint Masz'úd azért engedte át a kormány konvojait területén a dzsalálábádi csata idején, mert ellenezte, hogy az ISI Hekmatjár szervezetét kivételezett támogatásban részesíti. Szaíd Qudúsz úgy fogalmaz, hogy a dzsalálábádi győzelem vetélytársa Hekmatjár és a rivális szervezet, a *Hezb-i Iszlámí* érdeme lett volna.¹⁷ Más források szerint Nadzsibullah elnök megegyezett Masz'úddal.¹⁸ Abban mindenki egyetért, hogy ha a városba vezető utakat az ellenállók lezárták volna, a város védelme nem lett volna megoldható.¹⁹

A mudzsáhidok a hidakat már korábban felrobbantották, az éjszaka leple alatt aknákat telepítettek az útra, tűz alatt tartották és megrongálták, de nem sikerült koordinált támadást intézni ellene. Az országutat egymást látó őrszolgák sora védte, amelyeket csatában nem tudták volna elfoglalni. Két dandár az út mentén harcolt.

Március 25-én bejutott a városba Kabulból a kormányerők száz teherautóból álló konvoja Ennek logisztikai jelentőségén túlmenően óriási fontossága volt, nagymértékben növelte a védők harci morálját.

Állóháború

Később a mudzsáhidok északi és déli irányból ismét támadtak, ám a kormányerők heves ellenállása következtében, ami szintén erős tüzérségi és légi támogatást élvezett, meghátrálni kényszerültek. A csata állóháborúvá alakult. Az egyetemi campus előtt, a Darunta-vonalon megmerevedett fronton a védők árkokkal, bunkerekkel,

17 Szaíd Abdul Qudúsz, Szaíd, Dzsennál, Dzsanghá-je Kabul (1371–1375 khursídi.) Kabuli csaták (1992-96), dari nyelven, Aida Orient Books, Bochum, 2009, 78. o.

18 Fontos volt, hogy Masz'úd csapatai ne vágják el a kormányerők előtt az északi utánpótlási útvonalakat. Nadzsibullahelnök e tárgyban levelezett Ahmed Sah Masz'úddal.

19 Szaíd Abdul Qudúsz, Szaíd, Dzsennál, 80–81. o.

szögesdróttal, aknákkal blokkolták a támadást, megtorpanásra készítve az ostromlókat, akiknek májusra kimerültek lőszer tartalékaik. Stinger lövegek már korábban elfogytak.

Áprilistól a kormányerők vették át a kezdeményezést, és kiszorították a támadókat Dzsalálábád elővárosaiból. Mindez erősítette a rezsim kitartását, és demoralizálta a támadókat. Május közepére a kormányerők megtörték az ostromot. Május végétől a kormányerők kezén ismét működött a repülőtér, a logisztikai támogatás szállító helikoptereken is be tudott jutni. Július elején visszafoglalták a külső védelmi vonal összes pontját, és megerősítették pozícióikat a városban és környékén is.

4. ábra. Állambiztonsági operatív csoport, 1989 május
(A szerző felvétele)

Július 7-én Bin Laden arabjai és a pakisztáni Frontier Corps egységei újabb támadást intéztek, amelyhez a szétzüllött afgán mudzsáhid csoportok már nem csatlakoztak. Szorkh Rud járásig jutottak, a másik oldalon pedig a Dast-i Gambíri síkon rátámadtak a határőr egységekre. Négy oldalról akarták lefoglalni a védelmet, de sehol sem tudták áttörni a védelmi vonalat.

Az afgán légi felderítés felfedezte a Torkham térségében, a pakisztáni oldalon, Markaz-i Szuraqa-ban az egyiptomiak falujában gyülekező arabokat és a Qiba magaslatok három csúcsa közül a Tepe-i Harkaran nevű déli csúcsnál készülődő Frontier Corps egységeket, és még a hajnalra tervezett támadás előtti éjszaka szétbombázták őket. Július közepére teljes mértékben visszaverték a kormányerők a támadókat. Torkham az arabok temetője lett.

A támadók közül több mint 10 000-en haltak meg és mintegy 3000-en megsebesültek.²⁰ Az ostromot a civilek szenvedték meg a legjobban: 12 000–15 000 ember veszítette életét.²¹ Más források szerint az ostromnak ebben a szakaszában a kormányerők vesztesége háromezer főt tett ki, a támadóké pedig 11–13 000 körüli volt.²²

20 Marshall, 7. o.

21 Gutman, Roy, (2008): How We Missed the Story: Osama Bin Laden, the Taliban and the Hijacking of Afghanistan, United States Institute of Peace Press, Washington, 304. o.

22 A jelenleg Dániában élő Omar Muallim közlése a szerzőnek.

Az ostrom tanulságai

Taktikai szempontból fontos tanulság volt a támadásban részt vevő különböző szervezetek közötti koordináció hiánya. Nem volt egységes főparancsnokság, a parancsnokok nem koordinálták egymással utasításait, nem egyeztették stratégiájukat, sem taktikai lépéseiket. Más csoportok harcosai nem engedelmeskedtek nekik. Az ostromban részt vevő pakisztáni ISI-tisztek sem voltak képesek őket hatékonyan megszervezni. Sőt, a különböző, rivális tanzimok harcosai egyre gyakrabban tűztek össze egymással. Gailáni *Maház* szervezetének harcosai több ízben tűzharcba kevertek Hekmatjár embereivel.

Mohammad Júszeif, pakisztáni dandártábornok szerint a támadók részéről a csata tervezése és kivitelezése során mindazon hibák előfordultak, amelyeket tanítani kell, hogyan nem szabad csatát vívni.²³

Alapvető hiba volt a gerillaháborúról átváltani teljes skálájú konvencionális hadviselésre, fényes nappal széles fronttámadást indítani a gerillataktikához szokott harcosokkal fegyverzetben, tüzérségben és légierőben túlerőben lévő ellenség ellen.

A helyszín megválasztása sem bizonyult szerencsésnek. Dzsálálábád esetleges elfoglalása sem eredményezte volna a rezsim bukását úgy, mint Kabul, a főváros esete.

Logisztikailag sem készültek kellően fel. Az ostromot saját tartalékaik kellő biztosítása nélkül kezdték. 1988 tavaszán rejtélyes robbanássorozat semmisítette meg az afgán mudzsáhidoknak a pakisztáni Ravalpindí melletti Odzshri bázison tárolt fegyverkészleteit. A következő tengerentúli szállítás csak hónapok múlva volt várható, ezért mindössze egyhetes, széles skálájú offenzívához elegendő lőszerrel rendelkeztek. A kormányerők ellátási útvonalait nyitva hagyták. Noha voltak Stinger rakéták, támadásaikkal nem zavarták a kabuli vagy a bagrámi légi bázisokat. A Stinger rakétákat 1986-ban kapták. Miután mintegy 1000 darabot leszállítottak, ezek folyósítását 1988-ban az amerikai kormány leállította attól való félelmében, hogy Iránbarát csoportok kezére kerülnek.

Ami a stratégiai tanulságokat illeti, a csata fontos szerepet játszott Afganisztán történelmében. Egyrészt az afgán hadsereg bebizonyította, hogy képes felvenni a harcot az ellenállókkal szemben közvetlen szovjet segítség nélkül is, másrészt, a győzelemmel a kormányzat megerősítette a bizalmat az emberekben. A mudzsáhidok meggyengültek, presztízsveszteséget szenvedtek. Hekmatjár és Szajjáf parancsnokai közül többen fegyverszünetet kötöttek a kormánnyal.

Hatalmas vereség volt ez Pakisztánnak is. Hamid Gult eltávolították a titkosszolgálat éléről, helyére a reaktivált Samszur Rahmán Kallu tábornokot nevezték ki. Zia elnök, aki 1988 augusztusában rejtélyes repülőbaleset áldozata lett,²⁴ annak idején azért nyugdíjazta, mert vélelme szerint közelebb állt az amerikaiakhoz, mint az iszlámistákhoz.

23 Yousaf, Mohammed and ADKIN, Mark, (1992) *The Bear Trap: Afghanistan's Untold Story*, Barnsley: Leo Cooper, 226-232. o.

24 Augusztus 14-én a Zia elnököt, az amerikai nagykövetet, katonai attasét és Akhtar Abdul Rahman tábornok, vezérkari főnököt szállító gép rejtélyes körülmények között lezuhant. A térségben virulens konspiráció elméletek a szovjet segítséggel az afgán titkosszolgálatnak a KHAD-nak, mások az indiai titkosszolgálatnak a RAW-nak, többen a síitáknak, Júszeif dandártábornok pedig az amerikaiaknak tulajdonítják ezt az akciót. Az Odzshri fegyverraktár megsemmisülését a KHAD tevékenységével hozzák összefüggésbe.

Ellentétben a nyugati és pakisztáni vélelmekkel, ez a csata bebizonyította, hogy az afgán fegyveres erők képesek voltak külső segítség nélkül harcolni. A harcok végkimeneteléből az ostromhoz nem csatlakozó mudzsáhid vezetők, Masz'úd és Abdul Haq is levonták a tanulságot: az ellenállók nem elég erősek ahhoz, hogy konvencionális hadviselés keretein belül nagyobb városokat elfoglaljanak.²⁵ Abdul Haq a jövőre nézve a szovjetek ellen bevált gerillaharcmodort tartotta célravezetőnek, amely fokozatosan meggyengítené a Nadzsibullah kormányt, így az – utalva az *Afganisztáni Népi Demokratikus Párton* belüli ellentétekre – a belső megosztottság miatt összeomlik.²⁶ Masz'úd az egységes parancsnoki irányítás hiányát kritizálta, kijelentvén, hogy a mudzsáhidok a frontokon nem tudnak összehangolt támadást indítani, emiatt a kormány egyenként számol le velük.²⁷

Az ellenállás szervezeteinek stratégiája ezt követően arra irányult, hogy belső puccsal döntsék meg a kabuli kormányt. 1990. március 6-án Sahnáváz Tanaí védelmi miniszter kísérelt meg puccsot, amit Hekmatjár felkarolt. Noha a puccs nem sikerült, Hekmatjár kijelentette, hogy puccsal sokkal könnyebb hatalomra szert tenni Afganisztánban, mint katonai erő alkalmazásával.²⁸

A dzsalálábádi csata alapvető változást eredményezett az ellenállás szemléletében. Rövidtávon kivitelezhetetlennek találták a katonai győzelmet. Egyre több helyi mudzsáhid csoport kötött tűzszüneti megállapodást a kormánnyal Nadzsibullah nemzeti megbékélési politikájának folyamatában. Sokan letették a fegyvert vagy átálltak. A harci motiváció alábbhagyása abban a tényben is megnyilvánult, hogy a csatát követően lényegesen csökkent a mudzsáhidok katonai aktivitása – állapította meg Stenersen.²⁹ Többen – így a két királypárti tanzím, a Szibghatullah Mudzsaddidí vezette Nezsát és a Pír Szajjíd Gailání vezette Maház is – úgy vélték, annak idején az idegen megszállók ellen fogtak fegyvert és azok távozásával céljukat elérték, és letették a fegyvert, nem vettek részt később a miliciák háborújában, az ország lerombolásában. A szovjet csapatkivonást követően egységeik még harcoltak Dzsálálábád elfoglalásáért, így nyilvánvalóan a csata során elszenvedett csúfos vereség juttatta őket arra a belátásra, hogy nincs esélyük a mudzsáhidoknak mint gerilla erőnek még külföldi katonai segítséggel sem a konvencionális katonai győzelemre.³⁰

25 Rubin, Barnett R., *The Fragmentation of Afghanistan*, (2002), New Haven: Yale University Press, 250. o.

26 Dorransoro, Gilles, *Revolution Unending: Afghanistan from 1979 to the Present*, (2005), London: Hurst, 228. o.

27 THE DEMISE OF THE SOVIET UNION, (1991), Library of Congress, Country Studies

28 Ekkor már Pakisztán és Oroszország egyaránt a maga embereit akarta hatalomra juttatni Kabulban. Tanaí a GRU embere volt, Hekmatjár egyaránt dolgozott mind a GRU-nak mind az ISI-nak, Masz'úd pedig a KGB-vel állt kapcsolatban.

29 Stenersen, Anne, "Mujahidin vs. Communists: Revisiting the battles of Jalalabad and Khost", Paper presented at the conference: COIN in Afghanistan: From Mughals to the Americans, Peace Research Institute Oslo (PRIO), 12–13 February 2012

30 A dzsalálábádi csatának ezt a tanulságát később a pakisztáni stratégiák is levonták. A tálibok katonai gerincének kialakításában már hangsúlyosan támaszkodtak a katonai elemre, Hafízullah Amín és később az 1990 márciusi, Nadzsibullah elnök elleni sikertelen puccs során Pakisztánba menekült Tanaí, afgán védelmi miniszter embereire. Az ő segítségükkel a táliboknak légierőt, harckocsizókat és tüzérséget is kialakítottak. A pakisztáni katonai tanácsadók létszáma is nagyobb, szervezettségük, koordinációjuk magasabb szintű volt.

A dzsalálábádi csúfos vereség ellenére néhány mudzsáhid parancsnok – így Dzsáláluddín Haqqání – továbbra is hitt a katonai győzelemben és visszautasította Nadzsíbullah elnök ajánlatát a nemzeti megbékélésre.

1989 júniusában Edmund McWilliams, az afgán mudzsáhidok mellé delegált amerikai különmegbízott kijelentette, hogy lehetetlen politikai megoldás, ha csupán a Pakisztán által favorizált tanzímokra hagyatkoznak. Akkor fordult az amerikai figyelem Masz'úd és szervezete felé.

Míg az amerikaiak korábban ragaszkodtak Nadzsíbullah elnök lemondásához, 1990 februárjában James Baker amerikai külügyminiszter közölte szovjet kollégájával, Eduard Sevardnadzével, hogy kormánya a továbbiakban nem tekinti Nadzsíbullah lemondását a politikai megoldás zálogának és nem ragaszkodik ehhez a korábbi feltételéhez. Az ISI által kreált Afgán Ideiglenes Kormány Hamid Gul eltávolítását követően amerikai nyomásra feloszlatta magát, hogy több szervezet képviselőiből álló választás révén szélesebb ellenzéki koalíció alakulhasson. A Pesávári Hetek azonban ebbe nem egyeztek bele.

A Nadzsíbullah-rezsim bukása 1992 áprilisában, az északi milíciák lázadása és az elnökkel ellenséges elemek puccsának kombinációja következtében következett be. Azt a felkelők katonai úton azt semmiképpen sem tudták volna kieszközölni. Akik a kabuli rezsimet szovjet bábkormánynak tekintették, meglepetéssel tapasztalták, hogy hét hónappal túlélte a Szovjetuniót. Későbbi bukásának hátterében a Jelcin-kormány politikája állt, amely megvonta támogatását a kabuli kormánytól és a rezsim megdöntésére bátorította a fent említett milíciákat és politikai csoportokat, hogy az oroszokkal régóta kapcsolatban álló Dzsamí'át-i Iszlámít, Rabbánít és Masz'údot segítse hatalomra, akiket már az amerikaiak is támogattak.

Konklúzió a jövőre nézve

Fentiekből következően az a legenda, miszerint az afgán mudzsáhid megásta a szovjet birodalom sírját és ledöntötte a berlini falat, hamis mítosz. Noha folytatták a harcot a Nadzsíbullah-rezsim ellen, sohasem lettek volna képesek azt megdönteni. 1992-ben nemzetközi támogatással végrehajtott belső árulás következtében bukott meg akkor, amikor a felkelők már dezorganizálódtak és feladták volna az ellenállást.

Az akkori ellenállók a szovjetekkel sohasem bocsátkoztak harcba, azok a föld színéről is lesöpörték volna őket. Kizárólag afgán erőket támadtak. Nagy különbség, hogy ezúttal a felkelők közvetlenül az Enduring Freedom és az ISAF erőivel harcoltak, és eközben nagy harci tapasztalatot szereztek. A kivonulást győzelmüként élik meg, ami növeli a harci moráljukat. A nemzetközi erőket ellenség és fegyvertárs gyanánt egyaránt támadják. Korábban a szovjetekkel együtt harcoló afgán alakulatok részéről a szovjeteket nem érték belső támadások.

Fontos tanulság, hogy helyi gerillacsapatok nem tudnak felülkerekedni az állam fegyveres erőin és hagyományos katonai eszközökkel nem bírják megdönteni, ám képesek azt destabilizálni. Ugyanaz a taktikája a mai felkelő csoportoknak, mint az 1980-as évek mudzsáhidjainak. A felkelők sohasem vívtak nagyobb csatákat, csetepatéikban száz-kétszáz harcosnál több sohasem vett részt. A nagyobb városokban terroristaktikákra kénytelenek hagyatkozni, amelyeket kis csoportok vagy sejték hajtanak

vége. Az ellenállók stratégiája és taktikája 1989-ben a maihoz hasonlatos volt, csak öngyilkos merényletek nem voltak.³¹ Kérdés, hogy ezúttal milyen mértékű lesz a destabilizáció, és hogyan valósul meg.

A dzsalálábádi csata másik tanulsága, hogy 1989-ben a mudzsáhidok híján voltak a hatékony logisztikai rendszereknek, különösen nem volt megoldott a lőszer-elátásuk. 2014 után lényegesen nagyobb mennyiségű fegyverzet áll rendelkezésükre, mint a nyolcvanas évek végén. A Karzái-kormány alatt nemzetközi segítséggel futtatott leszerelési programok (DDR, DIAG) hatástalannak bizonyultak.

Harmadik tanulság, hogy 1989-ben az akkori ellenállók hadműveletei koordinálatlanok voltak. Megosztottságukat a Nadzsíbullah-rezsim ki tudta használni, és a maga javára tudta fordítani. A jelenlegi kormány nem rendelkezik ehhez megfelelő koncepcióval és stratégiával. A jelenlegi ellenzék ellentétei és a kormányon belüli megosztottság könnyen véres káoszba taszíthatják az országot. Míg 1989-ben és különösen 1992-ben és a Nadzsíbullah-rezsim megdöntését követően, gerillataktikához szokott milíciák harcoltak a kormányerőkkel és egymással, 2014 után nemcsak milíciák harcával, hanem széles körű polgárháború lehetőségével is lehet számolni.

Negyedik tanulság, hogy ezúttal is nagyobb szerephez jutnak az operatív cselekmények, mint a hagyományos katonai műveletek. Mivel a jelenlegi afgán állam gyengébb, mint a Nadzsíbullah-rezsim, az ország jobban ki van szolgáltatva a regionális dinamikák alakulásának. Ezért a titkosszolgálati hadviselés felerősödése várható.

Lényeges egyezés az akkori és a mai helyzet között, hogy a dzsalálábádi csata során is az Al-Káida állt a harc élén. A legfontosabb tanulság, miszerint a dzsalálábádi csata volt az Al-Káida és a politikai iszlám egyéb radikálisainak első széleskörű, nyílt támadása a szekuláris állam, a modernizáció, a nyugati civilizáció vívmányai ellen. Ha ennek a csatának a tanulságait kellő súllyal elemezték volna, a 2001. szeptember 11-i események nagy valószínűséggel elkerülhetők lettek volna. Ezt nem szabadott volna a bipoláris világrend küzdelmének partikuláris taktikai céljainak szűk prizmáján keresztül szemlélni, időben fel kellett volna ismerni ennek kockázatait, globális veszélyeit. Igen sajnálatos, hogy a nyugati világ Bin Ladenéket akkoriban szabadságharcosnak láttatta.

A nemzetközi politika még ma sem látja stratégiai perspektívában az iszlám radikálisok, különösen az *Al-Káida* világproblémává eszkalálódását. Irakban, Líbiában, Szíriában sem látják a távolabbi következményeket. Ez történt Afganisztánban is. Az afgán állam feladata ma is az iszlám radikálisok gyengítése lenne. Ez nem történt meg. Ellenkezőleg: felnagyított, képzelt és felépített ellenséggel állnak a nemzetközi erők és a jelenlegi afgán állam szemben, ugyanakkor nem látják reálisan a tényleges veszélyeket.

A szovjetek afganisztáni háborúja és a jelenlegi háború célja egyaránt az iszlám radikalizmus visszaszorítása volt, ám ezt a célt merőben más minőségű afgán partnerrel akarták elérni.

---

31 A libanoni Bekaa völgyében az 1980-as években reinkarnálódott ez a középkori aszasszin technika, majd a pakisztáni titkosszolgálat az ISI karolta fel. Az 1990-es években a Tamil Tigrisek révén terjedt és 2002-ben jelent meg első ízben Afganisztánban. A pakisztáni titkosszolgálat képezte ki öngyilkos taktikákra a Tamil Tigriseket és arabokat, csecseneket, afgánokat.

Sem a szovjetek afganisztáni jelenlétének, sem az Egyesült Államok és szövetségesei leghosszabb háborújának célja nem az ország megszállása volt, hanem az iszlám radikalizmus regionális és globális terjedésének megakadályozása. Afganisztán megszállásával a szovjetek elsősorban nem kikötöt kerestek az Indiai óceánnál, és nem is az a félelem motiválta őket, hogy Irán elvesztésével az Egyesült Államok új helyszínt keres lehallgató-rendszereinek, amelyek afganisztáni területéről a kazahsztáni rakétakísérletekre láthatnának. Ezeknél a geo-stratégiai okoknál fontosabbak voltak a politikai indítékok az iszlám radikalizmus terjedésének és annak megakadályozása, hogy ismét megjelenjenek a baszmacsik Közép-Ázsiában.³²

Fontos különbség, hogy a dzsalálábádi csata idején szekuláris állam professzionális fegyveres erői álltak szemben az iszlám radikálisokkal. Az afgán fegyveres erőket a különböző rezsimen átívelő kontinuitás, ötven év tapasztalata jellemezte. Világnézeti különbségektől függetlenül mindnyájan a szekuláris értékek elkötelezett hívei voltak, erős patriotizmussal. Ez a kontinuitás most hiányzik, mivel a folyamatosság 1992-ben megszakadt.

2001. szeptember 11-ét követően a semmiből szervezték újra az afgán fegyveres erőket ahelyett, hogy számítottak volna a régi tisztek tapasztalataira. Gerilla taktikához szokott, a konvencionális hadviselés terén elemi ismeretekkel sem rendelkező, fegyelmetlen szabadcsapatokat, etnikai milíciákat kooptáltak az afgán fegyveres erőkbe, ahol nincsenek megfelelő átvilágítási mechanizmusok. Terroristák, háborús bűnösök és mindennemű radikálisok megfelelő kapcsolatok révén, ellenőrzés nélkül felvételt nyerhetnek, akár a betűvetés ismerete nélkül. Ezek magukkal hozták az egymással szembeni ellentéteiket és xenofóbiájukat, úgy vélik, hogy az ellenség a kapukon belül van.

Ezek a fegyveres erők nem professzionális, hanem ideológiai alapon szervezettek, akik túlnyomó többségben dzsihadisták, nincs ideológiai alapjuk, motiváltságuk a szintén dzsihadista felkelők ellen. Ezek az afgán katonák a dzsihadista propaganda hatása alatt állnak, a dzsihad szakralizációja folyik kormányzati szinten. A felkelők ugyanazon az ideológiai táplálékon nevelkedtek, ezért az afgán katonák ideológiai fivéreiknek tekintik őket, nem motiváltak, hogy ellenük harcoljanak. Mindkettő gyűlöli az Egyesült Államokat és a NATO-t. Ez a magyarázat a 'green and blue' incidensek számának drasztikus növekedésére. Ez az ideológiai töltet, másrészt koherens ideológia hiánya az afgán hadsereg jövőbeli destabilizációjának fő oka.

Dzsalálábád éppen az ellenkezőjére példa. Ott a harcoló kormányerők ideológiailag koherensek voltak, az iszlám radikalizmust globális veszélynek tudták.

A jelenlegi háború – revans háború, etnikai színezettel. A hadsereg csak nevében nemzeti, valójában nem rendelkezik etnikumokon átívelő, nemzeti jelleggel, nemzetállami patriotizmussal.

A jelenlegi afgán fegyveres erők gyengék, magas a dezertálások száma. 1992 előtt az afgán fegyveres erők a régió legjelentősebbjének számítottak mind – a törzsi és etnikai milíciákkal együtt – közel félmillió létszámot, mind a professzionalizmust

32 Riedel, Bruce, "Comparing the U.S. and Soviet experiences in Afghanistan" *CTC Sentinel* 2, no. 5 (May 2009)

és elkötelezettséget tekintve. Jelenleg az 1989-es helyzettel ellentétben, nem komplettek a fegyveres erők, nincs légierő, tüzérség, nincsenek rakétarendszerek.

Az 1986-ban Gorbacsov embereként Afganisztánban hatalomra került, a genfi megegyezést és a szovjet csapatkivonást afgán részről levezénylő Nadzsibullah elnök (1986–1992) nemzeti megbékélési kísérletéből, a mechanizmusok tanulmányozásból ugyancsak levonhatók fontos tanulságok. Ha nem történik a megbékélésre tényleges motiváltság és így marad a helyzet, nem kerülnek kidolgozásra a megfelelő mechanizmusok és ezek révén nem születik konkrét megoldás, igen veszélyessé válik a helyzet.

Akárcsak a mudzsáhidok 1989-ben, a mai felkelők is soraikban tudhatnak olyan elemeket, akik a nemzetközi erők 2014-es kivonását követően is folytatják a harcot a jelenlegi afgán rezsim ellen.

* * *

A csata tanulságai mindenekelőtt arra világítanak rá, hogy milyen helyzet alakul ki, ha a felkelők nagyobb városokra támadnak. Noha a támadók száma igen magas volt és nagyjából megegyezett a védőkével, nehézfegyverzetet is zsákmányoltak és extenzív külső katonai támogatásban részesültek, mégsem voltak képesek sikerrel megvívni konvencionális csatát a kormányerőkkel szemben. Az ostrom tervezői és kivitelezői alábecsülték a kormányerők elszántságát, motiváltságát, akik a város védelmét igen magas professzionalizmussal hajtották végre, és élvezték a polgári lakosság támogatását.

A dzsalálábádi csata idején a városok védelmére koncentráltak. A helyőrségeket hármassal védelmi gyűrű övezte erős tüzérséggel, rakétavédelmi rendszerekkel. Manapság mindez hiányzik. Annak idején különös figyelmet fordítottak az országutak védelmére, ma ezeken a városokon kívül és sötétedés után szinte mindenütt a felkelők az urak.

Az állam stratégiájának részét képezte, hogy a sebezhető, nehezen megközelíthető, stratégiaileg kevésbé jelentős helyeket, ahol logisztikailag nehézségek voltak, a felkelőkre hagyták.³³ Ma ilyen stratégiai megfontolások nincsenek. De ha a nemzetközi erők a közeljövőben kivonulnak Afganisztánból, hasonló fog történni. Radikális mozgalmak könnyen menedéket találhatnak az ország perifériáin vagy megközelíthetetlen területein.

Ami a 2014 után várható helyzetet illeti, a regionális dinamikák felgyorsulása miatt helyettesítő háború megvívása sem kizárt annak ellenére, hogy az afgán ellenállás jelenleg nem rendelkezik az ehhez szükséges katonai képességekkel.

Vajon kialakul szimmetrikus hadviselés a felek között, akárcsak a dzsalálábádi csata idején? Ez kétséges, mivel a jelenlegi felkelők száz-kétszáz főnél nagyobb létszámban nem vívtak csatákat, és kisebb csoportok vagy sejtek által végrehajtott terrorista taktikákra hagytak. Kicsi a valószínűsége, hogy konvencionális csatákkal próbáljanak hagyományos katonai győzelmet kieszközölni, ám a jövőben ennek lehetőségét sem lehet teljesen kizárni.

---

33 Ilyen volt a kelet-afganisztáni Kunar és Núrisztán tartomány átadása. A kunari 9. dandár Dzsalálábádba irányítása a csata előtt is ezt a célt szolgálta.

Nem szabad arról sem elfeledkezni, hogy Afganisztánban mindig lesznek radikális elemek, akik nem teszik le a fegyvert még akkor sem, ha megtörténik a „nemzeti megbékélés” a jelenlegi felkelő mozgalmakkal. Mint a Nadzsibullah-éra példája bizonyítja, ezeket a megállapodásokat, ha meg is köttetnek, a felkelők vagy regionális támogatóik nem tartják be, csak pozícióik erősítésére használják fel. Ráadásul az eltelt negyedszázad során a nem állami szereplők jelentősége növekedett, s ezáltal nőtt a felek kiszámíthatatlansága.

Fontosabb az afgán kormány egysége – és erre nézve szolgál tanulságul a Nadzsibullah-kormány végzete is, amelyet nem az ellenállók támadásai, hanem belviszály döntött meg. A jelenlegi kormányon belüli belső ellentétek nagyobb veszélyt jelentenek, mint a tálibok által ihletett felkelők felől érkező katonai fenyegetés.